

„RENEGACI” NARODU NIEMIECKIEGO CZY „ZDRAJCY NARODU” POLSKIEGO?

Obywatele II RP niemieckiego pochodzenia podczas drugiej wojny światowej

**Pilecki
Institut**

organizowane przez:

dr hab. Tomasz Chinciński

(IP Warszawa,
t.chincinski@instytutpileckiego.pl)

dr Michał Turski (CBH PAN Berlin,
michal.turski@cbh.pan.pl)

CENTRUM BADAŃ HISTORYCZNYCH

Polskiej Akademii Nauk w Berlinie

ZENTRUM FÜR HISTORISCHE FORSCHUNG BERLIN

der Polnischen Akademie der Wissenschaften

Pilecki Institut Berlin, Pariser Platz 4a, 10117 Berlin
Zentrum für Historische Forschung Berlin der PAN,
Majakowskiring 47, 13156 Berlin

Środa, 18 X 2023r.

Pierwszy dzień konferencji odbywa się w Instytucie Pileckiego.

11:00-11:15 Otwarcie konferencji, powitanie gości

11:15-11:30 Prezentacja Instytutu Pileckiego w Berlinie,
Mateusz Fałkowski

11:30-12:15 **Keynote** Piotr Madajczyk (Instytut Studiów Politycznych PAN), Niemiecka Lista Narodowościowa jako jedna z technik ludobójczych

12:15-13:45 **Sekcja 1:** Stan badań i perspektywy badawcze

Tomasz Chinciński (Instytut Pileckiego), Perspektywy badawcze dotyczące sytuacji i postaw obywateli polskich pochodzenia niemieckiego (przedwojennej mniejszości niemieckiej) w latach 1939-1945

Monika Napora (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej), Polscy volksdeutsche w dystrykcie lubelskim i radomskim. Perspektywy badawcze i stan badań

Komentarz: Stephan Lehnstaedt (Touro Kolegium Berlin)

13:45-14:15 Orowadzanie po nowej wystawie stałej Instytutu Pileckiego w Berlinie „Witold Pilecki. W oporze przeciwko Hitlerowi i Stalinowi”

14:15-15:15 **Obiad**

15:15-17:15 Sekcja 2: Volkslista w okresie powojennym

Joanna Lubecka (Akademia Ignatianum/ IPN Kraków), Zbrodniarz, kolaborant, czy zdrajca - postępowanie przed Najwyższym Trybunałem Narodowym wobec funkcjonariuszy KL Auschwitz Artura Breitwiesera oraz Paula Szczurka

Ryszard Kaczmarek (Uniwersytet Śląski), Wykorzystywanie Niemieckiej Listy Narodowościowej przez polską Służbę Bezpieczeństwa w postępowaniu dotyczącym „późnych” przesiedleńców (1950-1989)

Lucie Köther (Kopenhaga), Radzenie sobie z historią rodziny w Centrum Dokumentacji Ucieczka, wypędzenie, pojednanie - autoetnograficzne studium przypadku

Komentarz: Witold Stankowski (Instytut Pileckiego)

17:15-17:45 Przerwa

17:45-19:45 Sekcja 3: Losy volksdeutschów w czasie II wojny światowej

Piotr Sauter-Zawadzki (Poznań), Niewątpliwa Niemka, która chciała pozostać Polką - przypadek Anny Zawadzkiej, jako przykład stosowania systemu DVL na północnych ziemiach polskich wcielonych do III Rzeszy

Monika Piotrowska (Uniwersytet Wrocławski), Kultura fortelu - sposób na zachowanie kultury narodowej i osobiste przetrwanie inteligencji polskiej na kilku przykładach ze środowiska poznańskiego

Izabela Paszko (LMU/IfZ), Dobry sąsiad lepszy niż rodzina? Sąsiedztwo i problem Volkslisty na wschodnim Górnym Śląsku w czasie II wojny światowej

Komentarz: Agnieszka Wierzcholska (Fundacja Pomnika Pomordowanych Żydów Europy)

Czwartek, 19 X 2023r.

Drugi dzień konferencji odbywa się w CBH PAN.

10:00-10:15 Prezentacja Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie, Igor Kąkolewski

10:15-11:45 Sekcja 4: Propaganda a volkslista

Katarzyna Wójcik (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej), Pismo propagandowe *Die Cholmer und Lubliner Deutschen kehren heim ins Vaterland* [Chełmscy i lubelscy Niemcy wracają do ojczyzny] Kurta Lücka jako źródło historyczne o volksdeutschach na ziemi chołmskiej i lubelskiej

Isabel Röska-Rydel (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), Narodowosocjalistyczna indoktrynacja volksdeutschów w Krakowie i dystrykcie krakowskim w latach 1939-1944

Komentarz: Jochen Böhrer (Wiener Wiesenthal Institut für Holocaust-Studien)

11:45-12:15 Przerwa

12:15-14:15 Sekcja 5: Postawy Niemców etnicznych wobec Trzeciej Rzeszy i narodowego socjalizmu

Filip Gańczak (IPN Warszawa), Polskość i postawa międzynarodowa. Joachim von Alvensleben

Grzegorz Bębik (IPN Katowice), „Hetze gegen Reichsdeutsche“. Kreisleiter Katowic Georg Joschke i spór o przybyszy ze Starej Rzeszy

Tomasz Ceran (IPN Bydgoszcz), Postawy obywateli polskich niemieckiego pochodzenia w czasie zbrodni pomorskiej 1939 r.

Komentarz: Andrej Angrick (Hamburska Fundacja Wspierania Nauki i Kultury)

14:15-15:15 Obiad

15:15-16:45 Sekcja 6: Mechanizmy Niemieckiej Listy Narodowej

Michał Turski (Centrum Badań Historycznych PAN), Dobrowolny kolaboracjonizm? Skargi na zbyt niską grupę Niemieckiej Listy Narodowej w regionie łódzkim

Gerhard Wolf (Uniwersytet Sussex), Zaproszenie do kolaboracji. Volkistowskie i rasowe kryteria zapisu na volkslistę

Komentarz: Kai Struve (Uniwersytet Marcina Lutra w Halle i Wittenberdze)

16:45-17:15 Podsumowanie konferencji